

Henryk Gawarecki

Jubileusz dra Stefana Wojciechowskiego

Rocznik Lubelski 14, 280-282

1971

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nik, Lublin miasto i powiat lubelski. W toku opracowywania jest problem tajnego szkolnictwa na terenie pozostałych powiatów Lubelszczyzny. Referent stwierdził, że aktualny stan badań i zgromadzony materiał przez Zakład Historii i Komisję Historyczną ZO ZNP umożliwia dokonanie w najbliższym czasie syntezy. S. Krzykała wysunęła w tym zakresie cenne postulaty i wskazania metodologiczne.

W dyskusji udział wzięło ponad 20 uczestników sesji. Ze względu na uroczysty i popularnonaukowy charakter sesji większość dyskutantów podzieliło się swymi wspomnieniami z pracy konspiracyjnej w dziedzinie oświaty. M. in. mgr J. Smolarz mówił o tajnym nauczaniu w pow. Lubartów, M. Kuzioła — w pow. Biłgoraj, K. Kulaba — w pow. Zamość, B. Kiembukowski — w pow. Hrubieszów, dr S. Buksiński, A. Cybula i prof. dr W. Zinkiewicz — w pow. Puławy, S. Paczos — w Nałęczowie. Prof. dr G. Brząk wskazał na pracę konspiracyjną w dziedzinie szkolnictwa i oświaty prowadzoną przez zbrojne organizacje ruchu oporu, głównie Armię Krajową, na Rzeszowszczyźnie. Jest to często pomijany przez badaczy odcinek tajnego nauczania, pracy oświatowej i wydawniczej. Program wykształcenia ogólnego zawierały podoficerskie i oficerskie szkoły GL—AL, BCh i AK również na Lubelszczyźnie. Niektórzy nauczyciele, np. J. Szwed z Międzyrzecza Podlaskiego, postulowali zorganizowanie sesji o podobnej problematyce w poszczególnych powiatach. Umożliwiłoby to kontakt w celu uzyskania materiałów wspomnieniowych ze wszystkich powiatów. Mgr S. Speruda poinformował o prowadzonych badaniach nad tajnym nauczaniem w pow. kraśnickim, wskazał na związki szkoły konspiracyjnej z ruchem spółdzielczym. Mgr E. Olszewski mówił o pomocy materialnej udzielanej tajnemu szkolnictwu przez Departament Oświaty i Kultury Delegatury Rządu, oddziały partyzanckie i społeczeństwo.

Na sesji dokonano przeglądu dotychczasowych badań, częściowo uzupełniono zebrane materiały i wysunięto postulaty odnośnie dalszych prac badawczych. Wielu nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania przesłało do Komisji Historycznej ZO ZNP relacje, wspomnienia i dokumenty, które w poważnej mierze wzbogaciły dotychczasowe zbiory.

Stwierdzić należy, iż mimo popularno-naukowego charakteru, sesja przyczyniła się do głębszego poznania trudnej i ofiarnej pracy oświatowej w okresie okupacji oraz wzbudziła zainteresowanie tą problematyką w środowisku nauczycielskim i naukowym. Zarząd Okręgu ZNP planuje wydanie materiałów sesji drukiem.

Edward Olszewski

JUBILEUSZ DRA STEFANA WOJCIECHOWSKIEGO

W dniu 12 czerwca 1970 r. Koło Miłośników Książki i Exlibrisu Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Lublinie obchodziło jubileusz 70-lecia urodzin i 40-lecia pracy naukowej dra Stefana Wojciechowskiego, przewodniczącego Koła.

Jubilat, po studiach w zakresie geografii i historii na Uniwersytecie Jagiellońskim, we wrześniu 1927 r. rozpoczął pracę w szkolnictwie lubelskim jako nauczyciel geografii w Szkole im. Vetterów w Lublinie. W 1930 r. uzyskał na UJ doktorat na podstawie rozprawy *Krajobraz dawnej Ziemi Lubelskiej w rozwoju historycznym*.

Pierwsze prace dra S. Wojciechowskiego drukowane w Lublinie w 1929 r. dotyczyły również Lubelskiego. Były to: *Cmentarzysko przedhistoryczne koło Świdna* oraz *Zaginione osady w Lubelskiem*; dzięki nim dał się poznać w miejscowym środowisku naukowym. Wcześniej też włączył się do prac społecznych w szeregu organizacji, między innymi w Polskim Towarzystwie Krajoznawczym. W *Ilustrowanym przewodniku po Lublinie*, wydanym przez PTK w 1931 r., był autorem rozdziałów dotyczących topografii miasta i jego zabytków. Od 1932 r. przez pięć lat był okręgowym wizytatorem szkół w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie. Praca ta pozwoliła Mu dobrze poznać ówczesne województwo lubelskie.

W 1937 r., po odejściu kuratora S. Lewickiego, dr Wojciechowski został profesorem Państwowego Pedagogium w Lublinie i był nim aż do wybuchu wojny 1939 r. Równocześnie był wykładowcą i kierownikiem Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Powszechnego im. S. Żeromskiego w Lublinie.

Aresztowany przez Gestapo w końcu 1939 r. szczęśliwie uniknął losu wielu kolegów straconych przez Niemców. Wypuszczony z więzienia z obowiązkiem okresowego meldowania się w policji przeżył szczęśliwie okupację.

W Polsce Ludowej zgłosił się od razu do pracy do szkolnictwie i od września 1944 r. do sierpnia 1950 r. był kolejno wizytatorem i naczelnikiem Wydziału Szkół Średnich Ogólnokształcących Kuratorium O.S.L. Równocześnie od 1947 r. był nauczycielem historii i geografii w gimnazjum im. gen. K. Świerczewskiego, pracował także na Uniwersytecie Powszechnym TUR. Od 1949 r. był kierownikiem Okręgowego Ośrodka Dydaktycznego Historii, a w latach 1949—1951 prowadził na UMCS wykłady z marksizmu-leninizmu.

Od września 1950 r. do sierpnia 1953 r. pełnił funkcję prezesa Oddziału Lubelskiego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. W latach tych dr Wojciechowski popularyzował w czasopiśmie i podręcznikach szkolnych historię Ziem Odzyskanych, a także poglobiał zainteresowania Lublinem i Ziemią Lubelską. Owocem tych prac był *Przewodnik po Lublinie i okolicach* wydany przez Ministerstwo Komunikacji w 1949 r.

Od września 1953 r. w ciągu dwóch lat był kierownikiem sekcji geografii WODKO oraz prowadził na UMCS wykłady z metodyki historii.

Kontynuując swoje zainteresowania przeszłością Lublina opublikował w 1953 r. artykuł o lubelskiej gminie żydowskiej w XVI w. oraz w następnym roku — o renesansowym zamku lubelskim. Ponadto opracował mapy historyczne jurydyk lubelskich w XVI—XVIII w., województwa lubelskiego w latach 1621—1626 oraz dóbr królewskich woj. lubelskiego w 1565 r. i 1661 r. jako uzupełnienie i ilustrację do specjalnych wydawnictw źródłowych.

Ukoronowaniem zainteresowań dziejami Lubelskiego była praca *Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI w.* wydana w 1966 r. przez Instytut Historii Polski PAN w ramach *Atlasu historycznego Polski*. Mapa woj. lubelskiego w drugiej połowie XVI w. jest rezultatem wielu żmudnych lat badań i poszukiwań. Na marginesie poszukiwań archiwalnych związanych z *Mapą* dr Wojciechowski podjął kilka interesujących tematów, jak np.: *Rudy i kuźnice lubelskie w XVI w.*, *Zasiedlenie szlacheckie w województwie lubelskim w drugiej połowie XVI wieku*, *Uwagi o osadnictwie, Dudarze lubelscy w XVI i XVII wieku*. W I tomie *Dziejów Lublina*, przygotowanych przez Oddział Lubelski PTH, był autorem rozdziału: *Położenie i rozwój przestrzenny miasta*.

Lata pracy w Bibliotece UMCS aż do przejścia na emeryturę (od 1955 r. do 1969 r., z przerwą od 1959 do 1962 r.) są okresem początkowo starań o reaktywowanie działalności Lubelskiego Towarzystwa Miłośników Książki, następnie zaś żywej

działalności dra S. Wojciechowskiego na stanowisku przewodniczącego Koła Miłośników Książki i Ekslibrisu PTA. Działalność tę najlepiej charakteryzują następujące liczby: 2 wydawnictwa specjalne, 2 teki exlibrisów, 8 wystaw, 7 afiszów, 8 zaproszeń na imprezy i kilka zebrań Prezydium Zarządu Koła w gościnnym domu Prezesa. Wydany z okazji Jubileuszu druk bibliofilski (w 100 egzemplarzach) zawiera krótki biogram oraz pełną bibliografię prac i artykułów.

Henryk Gawarecki

SPOTKANIE Z HISTORYKIEM ARMENSKIM

W dniach 2—8 XI 1971 r. gościła w UMCS delegacja Uniwersytetu w Jerewanu w składzie: prof. dr Karo Chaczaturjan, prorektor do spraw nauki oraz docent Ajrapet Petrosjan, dziekan Wydziału Historycznego. Celem wizyty było podpisanie umowy o współpracy w zakresie wymiany pracowników naukowo-dydaktycznych, stażystów, studentów, publikacji naukowych oraz doświadczeń w pracy dydaktyczno-wychowawczej między obu uczelniami.

Podczas pobytu goście zwiedzili Lublin, głównie Stare Miasto i nowe dzielnice mieszkaniowe, Kazimierz, Nałęczów, Puławy, Zamość, Kraków i Warszawę. Szczególną uwagę koncentrowali na zakładach naukowych i obiektach dydaktycznych oraz socjalno-bytowych UMCS. Spotykali się z Senatem Uniwersytetu oraz pracownikami Instytutu Chemii (prof. dr K. Chaczaturjan) i Instytutu Historii (docent A. Petrosjan).

Na spotkaniu w Instytucie Historii A. Petrosjan wygłosił odczyt pt. *Radziecka Armenia*, natomiast na spotkaniu z pracownikami i studentami sekcji historii Wydziału Humanistycznego mówił na temat: *Dzieje i kultura narodu armeńskiego*. Oba odczyty cieszyły się dużą popularnością nie tylko z racji „egzotycznej” problematyki, ale także z racji wielu dawniejszych i współczesnych bliskich związków i wydarzeń z naszej przeszłości z dziejami Ormian. Referent przypomniał podstawowe fakty z bogatej historii i kultury Armenii koncentrując się przede wszystkim na walce o zachowanie własnego bytu niepodległego przeciw Arabom, Tatarom i Turkom. Sporo uwagi poświęcił zwłaszcza prześladowaniom ludności armeńskiej przez Turków w latach 1895—1896 i 1914—1915. Dopiero zwycięstwo rewolucji październikowej w Rosji, obalenie władzy dasznaków i panowania tureckiego oraz powstanie w końcu 1920 r. władzy radzieckiej w Armenii stworzyło rzeczywiste możliwości wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego.

Referat przypominał, iż poczynając od wczesnego średniowiecza kupcy ormiańscy utrzymywali kontakty handlowe z ziemiami polskimi, zakładając następnie w granicach Rzeczypospolitej swoje gminy (m. in. we Lwowie, Kamieńcu i co godne podkreślenia w Zamościu), odgrywające znaczną rolę w rozwoju handlu i rzemiosła oraz kulturze tych ośrodków. Problemy te nie są jeszcze szczegółowo opracowane i dlatego współpraca obu uczelni ma na celu podjęcie także wspólnych badań z zakresu związków polsko-armeńskich.

Dziekan A. Petrosjan, mówiąc o organizacji studiów historycznych na Uniwersytecie w Jerewanu, zwrócił uwagę, że istnieje tam specjalizacja z zakresu historii Polski, ciesząca się znaczną popularnością.

Albin Koprukowniak